

Notitie 'gevolgen inrichting natuur en landschap voor agrarische bedrijfsvoering'

Pina Dekker

Gemeente Ooststellingwerf, beleidsmedewerker en ondersteunend lid van de werkgroep Es van Tronde.

Deze notitie is opgesteld ter voorbereiding van een workshop over een mogelijke herinrichting van delen van het agrarisch gebied rond de Es van Tronde. Doel van deze workshop is om met grondeigenaren en omwonenden van gedachten te wisselen hoe de historie van dit gebied beter beleefbaar gemaakt kan worden in het landschap.

Van belang is om hierbij de mogelijke gevolgen van bepaalde keuzes op de bedrijfsvoering goed in beeld te hebben. Deze notitie wil hierin voorzien. Daarnaast worden de (wettelijke) randvoorwaarden op een rij gezet.

De vraag die voorligt

In dit gebied is een bosaanplant van Robinia aanwezig die deels op een es ligt. Hierdoor worden het reliëf van één van de essen en een aantal omliggende houtwallen aan het zicht onttrokken. De vraag is of dit bos de beleefbaarheid van het landschap vermindert en zo ja, welke ingrepen wenselijk gevonden worden om deze beleefbaarheid te verbeteren. Dit kan zijn de gehele of gedeeltelijke verwijdering van het bos, maar ook de omvorming ervan tot een ander soort bos. Of het mogelijk maken van een ander gebruik, bijvoorbeeld in de recreatieve sfeer. Daarnaast kan overwogen worden of het gewenst is om in het gebied houtsingels of bosjes toe te voegen, en of oude paden in ere kunnen worden hersteld.

Speciale aandacht voor het Robiniabos

Het Robinia-bos is rond de eeuwwisseling aangeplant als productiebos, dus met het oogmerk om als tijdelijk bos na een periode van 20 à 30 jaar gerooid te worden. Het bos heeft in het bestemmingsplan buitengebied een agrarische bestemming. 10 jaar geleden is door de toenmalige eigenaar een verzoek gedaan aan de gemeente om ontheffing van het bestemmingsplan te verlenen en het bos om te vormen tot blijvend bos. Dit is, mede naar aanleiding van zienswijzen uit de omgeving, door de gemeente geweigerd. Veel ondernemers uit het gebied vreesden negatieve gevolgen voor hun bedrijfsvoering als het bos omgevormd zou worden naar natuurlijk en blijvend bos. De gemeente staat nu op het standpunt dat zij in principe het bestemmingsplan zal handhaven. Maar dit gaat pas spelen over een jaar of 10.

Medewerking aan een andere gebruik of bestemming is wat de gemeente betreft in principe mogelijk mits daar draagvlak voor is in het gebied.

Randvoorwaarden gemeentelijk beleid

In het bestemmingsplan buitengebied hebben de percelen rond de Es van Tronde een agrarische bestemming. Dit betekent dat de percelen in hoofdzaak bedoeld zijn voor agrarisch gebruik. Daar binnen is plaats voor andere functies als wonen en verkeer. Binnen de agrarische bestemming zijn de aanwezige landschappelijke waarden en natuurwaarden beschermd. In het gebied van de Es van Tronde geldt dit voor het reliëf en het open houden van essen, en het behoud en de versterking van singels en bosjes. Binnen het huidige bestemmingsplan (dat dateert van 2006) is het niet mogelijk om een productiebos aan te leggen op esgronden. In het vorige bestemmingsplan kon dat nog wel.

Randvoorwaarde van gemeentelijk beleid is dus dat de percelen een agrarische gebruik hebben, en dat de esstructuren en de houtsingels behouden blijven. Esgronden mogen niet gebruikt worden voor de teelt van productiebos. Voor zover dat in het verleden wel gebeurd is geldt de ambitie om dit terug te draaien. De gemeente voert hierin geen actief beleid maar wacht initiatieven van betrokkenen af.

Randvoorwaarden provinciaal beleid

Wat betreft de bescherming van essen is het provinciale beleid (vastgelegd in de nota Grutsk) vergelijkbaar met het gemeentelijke beleid. Daarnaast is de provincie uitvoerder van de Boswet. Deze regelt dat het oppervlak aan (blijvend) bos in Nederland in stand blijft. Over het algemeen wordt voor een productiebos vrijstelling van de Boswet verleend, maar voor het Robinia-bos bij de Es van Tronde is deze vrijstelling ingetrokken in ruil voor een subsidie voor blijvend bos. De eigenaar is de verplichting aangegaan om het oppervlak aan bos in stand te houden. Als de eigenaar het wil kappen moet deze het bos op dezelfde plek of op een andere plek in Nederland herplanten.

Overzicht van mogelijke gevolgen van (her)inrichting tot natuur

Hier worden de gevolgen van verschillende soorten wetgeving op een rij gezet die relevant zijn voor een eventuele herinrichting van het landschap rond de es van Tronde. Het spitst zich toe op de mogelijke gevolgen van de gehele of gedeeltelijke instandhouding van het huidige Robinia-bos, al dan niet omgevormd tot natuurlijk bos.

Natuurbeschermingswet/ Natura 2000

De natuurbeschermingswet is van toepassing op gebieden die aangewezen zijn als Natura-2000 gebied. Dit zijn altijd gebieden met uitzonderlijke natuurwaarden. In de omgeving van de Es van Tronde is het dichtbijzijnde Natura 2000 gebied het DrentsFriese Wold.

Natura-2000 gebieden genieten een strikte bescherming. Niet alleen tegen schadelijke activiteiten binnen de gebieden zelf, maar ook tegen schadelijke invloeden van buitenaf. Dit wordt aangeduid met 'externe werking'. Op hogere zandgronden zoals in Zuid-Oost Friesland ligt voor de landbouw de belangrijkste beperking op uitstoot van ammoniak door de veehouderij. Ook kunnen er beperkingen gelden wat betreft de waterhuishouding.

De inrichting van het gebied van de Es van Tronde en het al dan niet handhaven van het bos in dit gebied is hierop niet van invloed.

Flora- en faunawet

De Flora en faunawet beschermt individuele planten en dieren. Voor alle planten en dieren geldt een algemene zorgplicht. Dat betekent dat iedereen zoveel mogelijk moet voorkomen om planten en dieren te schaden. Voor de meeste groepen planten en dieren geldt dat alleen speciale soorten een bijzondere bescherming genieten. Binnen sommige soortgroepen, zoals vogels of vleermuizen, zijn alle soorten beschermd. Het maakt dan niet uit in welk gebied die planten en dieren zitten. Ook kunnen vaste verblijfplaatsen beschermd zijn, zoals holtes in bomen, nesten van roofvogels of roeken, of een sloot of poel waar een beschermde kikker in zit. Een bomenrij kan beschermd zijn omdat het een oriëntatielint is voor jagende vleermuizen.

Voor de Flora- en faunawet maakt het niet uit wat de bestemming van het Robiniabos is. Als er een beschermde soort zit is die beschermd. Wel is het zo dat de kans dat er zich beschermde soorten vestigen groter wordt als het bos ouder wordt of natuurlijker wordt ingericht (bijvoorbeeld door omvorming naar meer natuurlijk bos). De aanwezigheid van beschermde soorten beperkt vooral het gebruik van het bos zelf. Maar soms kan het ook van invloed zijn op planvorming in de omgeving. Bijvoorbeeld als er in het bos een dassenburcht gevestigd wordt en de dassen ontwikkelen een bepaalde vaste looproute in het omliggend agrarisch gebied, dan kan dat aanleiding zijn om daar bijvoorbeeld bij de erfinrichting van een bedrijfsuitbreiding rekening mee te moeten houden. Over het algemeen ontstaat door de Flora- en faunawet echter geen externe werking.

Bestemming natuur (in gemeentelijk bestemmingsplan)

De bestemming 'natuur' in een gemeentelijk bestemmingsplan betekent dat de hoofdfunctie van dat gebied natuur is. Hoeveel en welke aard van andersoortig medegebruik is toegestaan hangt af van de natuurdoelen die voor dit gebied gelden. Als het gaat om gebieden die niet door hogere wetgeving als Natura 2000 of EHS beschermd zijn kan de bestemming 'natuur' in een gemeentelijk bestemmingsplan gecombineerd worden met relatief intensieve vormen van (dag)recreatief medegebruik. Meestal is het niet mogelijk om te bouwen binnen een perceel met de bestemming natuur. Van de bestemming natuur gaat geen beperkende werking uit naar omliggende percelen of bedrijven. De gemeente wijst deze bestemming over het algemeen pas toe nadat een gebied als natuur is ingericht en/of verworven is door een organisatie voor natuurbeheer. Bij een bestemmingswijzigingsprocedure is altijd aandacht voor de belangen van verschillende belanghebbenden in het gebied.

Een beplanting met bos kan overigens ook gecombineerd worden met andere bestemmingen dan natuur. Bijvoorbeeld een (verblijfs)recreatieterrein of een natuurbegraafplaats, of zelfs een woonwijk.

Een agrarische bestemming is alleen te combineren met blijvend bos als aannemelijk is dat het gebied of het perceel in hoofdzaak agrarisch gebruikt wordt. Bosjes en houtsingels zijn dan ondergeschikt aan het agrarisch gebruik. Voor de aanplant van bosjes of houtsingels is een aanlegvergunning nodig van de gemeente. De vergunning wordt alleen verleend als de bosaanplant past in het landschap en aansluit op de doelen van het landschapsbeleid.

WAV

De Wet Ammoniak en veehouderij richt zich op bescherming van natuurgebieden die kwetsbaar zijn voor ammoniak-emmissie door veehouderij. Een natuurgebied is alleen beschermd als het door de provincie is aangewezen als kwetsbaar gebied. Beschermd gebieden hebben een 250-meter zone rondom waarin beperkingen gelden voor de veehouderij. De aanwijzing van gebieden is aan wettelijke regels uit de WAV gebonden. Alleen gebieden groter dan 50 ha mogen worden aangewezen, of kleinere gebieden waar een groot aantal beschermde en kwetsbare soorten voorkomt. Het huidige bos of ook een meer natuurlijk bos zal niet aan de eisen uit deze wet voldoen.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

De Ecologische hoofdstructuur of EHS wordt vastgelegd door de provincie. De nieuwe naam van de EHS is 'Natuurnetwerk Nederland'. In Friesland wordt nog gewoon de oude naam EHS gebruikt. Het doel van de EHS is dat planten en dieren zich makkelijker kunnen verspreiden en dat uitwisseling mogelijk is tussen gebieden. De aanwijzing van een gebied als EHS kan ingrijpende gevolgen hebben voor het gebruik van dat gebied. Het betekent dat de hoofdfunctie van het gebied natuur is en dat medegebruik alleen is toegestaan als dat niet schadelijk is voor de natuurdoelen die voor dat gebied gelden. De EHS-status van een gebied kan ook een externe werking hebben in die zin dat bij planvorming voor naburige percelen ook rekening gehouden moet worden met de natuurdoelen van de naastliggende EHS.

In de recente herziening van de EHS in Friesland zijn veel vrijliggende kleine natuurgebieden als EHS-gebieden geschrapt. Het beleid is gericht op een robuust netwerk dat bestaat uit grotere natuurgebieden die verbonden zijn door een beperkt aantal verbindingszones.

Het gebied van de es van Tronde ligt tussen twee beoogde verbindingszône's in (zie afbeelding hieronder). Hoewel de kans niet groot lijkt kan je niet uitsluiten dat hier (natuur)gebieden in de toekomst zouden kunnen worden aangewezen als EHS. De externe werking daarvan hangt af van de beoogde natuurdoelen. Voor bosgebied is dat vaak dat de rust gegarandeert moet worden ter bescherming van bepaalde broedvogels. Voor gangbaar agrarisch gebruik levert dat geen beperkingen op.



Vij proberen de kaart zo goed mogelijk bij te houden. Toch is het mogelijk dat informatie niet meer juist of verouderd is. Als u dat ziet, [laet het ons weten](#).

Biodiversiteit binnen het agrarische bedrijf

De laatste tijd is er zowel vanuit de overheid als vanuit het bedrijfsleven meer aandacht voor het promoten van de biodiversiteit op de agrarische bedrijf zelf. Als deze ontwikkeling doorzet betekent dat dat een agrarisch bedrijf voordeel kan hebben bij het inrichten van een deel van het bedrijf ten behoeve van natuur en landschap. In Oldeberkoop is een initiatief gestart waar een groep agrarische ondernemers een pilot wil uitvoeren waarbij grond wordt aangekocht en uitgeruild. Doel is dat ieder bedrijf grond vrij kan maken ten behoeve van biodiversiteit zonder dat dit ten koste gaat van de productiviteit. Voor meer informatie hierover wordt verwezen naar de initiatiefnemers.

In ieder geval kan deze ontwikkeling er aan bijdragen dat landschap en natuurwaarden op het bedrijf positiever worden gewaardeerd door de agrarische ondernemer.

Dit biedt wellicht nieuwe aanknopingspunten bij een eventuele herinrichting van (delen van) percelen rond de Es van Tronde.

P. Dekker, oktober 2014

Beleidsmedewerker gemeente Ooststellingwerf, ondersteunend in de werkgroep Es van Tronde